

A

Pedagógiai Programja Helyi Tantervek – II.

Klasszikus zene zeneelmélet

Tartalomjegyzék

ZENEELMÉLET	4
A program célja, hogy	4
Alapfokú évfolyamok	5
1. évfolyam	5
Fejlesztési feladatok	5
Ajánlott tananyag	5
Követelmény	5
2. évfolyam	6
Fejlesztési feladatok	6
Ajánlott tananyag	6
Követelmény	6
Követelmények az alapfokú évfolyamok elvégzése után	6
A tanuló ismerje	7
A tanuló legyen képes	7
A tanuló tudja	7
A művészeti alapvizsga követelményei	7
A vizsga részei	7
A vizsga tantárgya és időtartama	7
Az alapvizsga tartalma	7
A vizsga értékelése	8
Továbbképző évfolyamok	8
3. évfolyam	8
Fejlesztési feladatok	8
Ajánlott tananyag	8
Követelmény	8
Az év végi vizsga ajánlott anyaga:	8
4. évfolyam	8
Fejlesztési feladatok	8
Ajánlott tananyag	9
Követelmény	9
Az év végi vizsga ajánlott anyaga:	9
5. évfolyam	9
Fejlesztési feladatok	9
Ajánlott tananyag	9
Követelmény	9
Az év végi vizsga ajánlott anyaga:	9
6. évfolyam	10
Fejlesztési feladatok	10
Ajánlott tananyag	10
Követelmény	10
Az év végi vizsga ajánlott anyaga:	10
További ajánlott tananyag évfolyambontás nélkül	10
Követelmények a továbbképző évfolyamok elvégzése után	10

A tanuló ismerje	10
A tanuló ismerje meg.....	11
A tanuló legyen képes	11
A tanuló tudja	11
A művészeti záróvizsga követelményei	11
<i>A vizsga részei</i>	<i>11</i>
<i>A vizsga tantárgya és időtartama</i>	<i>11</i>
<i>A vizsga tartalma</i>	<i>12</i>
Írásbeli vizsga	12
Szóbeli vizsga	12
A vizsga értékelése	12
A tananyag feldolgozásához szükséges kötelező (minimális) taneszközök	12

ZENEELMÉLET

A zeneelmélet-tanítás akkor töltheti be feladatát, akkor fejlesztheti a tanuló zenei készségét (hallás, formaérzék stb.) ha szemléletében mindig egységet képviselve, egyszerre nevezi meg a harmóniai és formatani ismereteket.

Az analízis célja a műalkotás egységének bemutatása. Rá kell mutatni olyan zenei összefüggésekre – a funkciók zenei renden belül –, melyek egyszerre vonatkoztathatók harmóniai vagy a legkisebb formai egységre, de az egész mű egészére is. Ezeknek az összefüggéseknek meglátása, illetve megérzése szolgálja azt az élményt, melynek birtokában a tanuló – függetlenül tanulása céljától – a zeneművészetet értő, érző és őrző személyiséggé válik.

A tanult – hangnemi, formai, funkciók – ismeretanyag elmélyülésével, a hangzó zenei példák növekvő mennyiségével fejlődik a tanuló zenei készsége, s ez az, ami fejleszti íráskészségét is. A megismerés, elemzés különböző fázisainak megfelelően – a „tudatos utánzásra készítve”, a tanuló érdeklődését szem előtt tartva, személyiségének és zenei készségének fejlődését figyelembe véve – lehet íráskészségét alakítani. Nem cél, hogy a még személyiségében is fejlődés alatt álló tanuló zenei tanulmányainak ezen a fokon (pl. 13–14 évesen) „stílustizsita” kompozíciókat írjon. A cél az, hogy a tanult anyagban – lehetőség szerint – biztos formai és hangnemi (hangrendszerbeli) érzékkel rendelkezzen. Ennek kimunkálása az egyik legfontosabb feladat. A „cezúrák” érzékeltetése, a két „megállás” közti összefüggésekre való rámutatás (pl. félzárlat, egészszárlat) irányítja és vezeti a tanuló formaérzékének fejlődését

A program célja, hogy

- biztosítsa a zene iránt érdeklődő tanuló számára, hogy műveit, zeneértő emberré válhasson,
- érje el sajátos eszközeivel, hogy a megszerzett ismereteket önállóan is alkalmazó tanulókat neveljen,
- mutasson rá az egyes művészeti stíluskorszakokban a zene és a társművészetek kapcsolatára,
- adjon alapos elméleti felkészülést a főiskolai felvételi vizsgához,
- tegye alkalmassá a tanulót, hogy speciális felkészítéssel felvételi vizsgát tehessen a zeneművészeti szakközépiskola zeneszerzés tanszakára.

A zeneelmélet-tanítás szakirányú feladatai:

- fejlessze a zenei összefüggésekben való eligazodó-, elvonatkoztató- és rendszerezőképességet,
- a tanuló szerezzon jártasságot a funkciók zenei összetevőinek ismeretében (harmónia, dallam, ritmika, forma stb.),
- ismertesse meg a tanulót – zenei és általános tanulmányait, érdeklődését is figyelembe véve – az európai zenetörténet más korszakaival is,
- alakítsa ki azt a látásmódot, mellyel a zenei összefüggéseket – egy-egy tanulmányi időszaknak megfelelően – a tanuló önállóan is meg tudja közelíteni,
- ösztönözze a tanulót, hogy az elsajátított ismeretek alapján, tanulmányaiból kiinduló zenei gondolatokat fogalmazzon meg (reproduktívból produktív tevékenység),
- segítse a tanulót a hangszeres tanulmányaiban felmerülő problémák megoldásában (dallamvezetés, forma, harmónia, hangneme stb.).

Alapfokú évfolyamok

1. évfolyam

Fejlesztési feladatok

- a funkciós zenei hallás kialakítása,
- a bécsi klasszikus zene formatani feldolgozása
- a zeneelmélet általános szabályainak elsajátítása

Ajánlott tananyag

Felhangok, felhangsor.

Hármashangzatok:

- felépítésük (alaphang – terchang – kvinthang),
- elhelyezkedésük a skálában,
- skálafokok, tonális funkciók 7#, 7b előjegyzésig, dúrban, mollban.

Hármashangzat-fordítások (alap – szext – kvartszext).

Négyszólamúság:

- szűk fekvés,
- tág fekvés,
- alaphang-kettőzés,
- szólamok megnevezése.

A szólamvezetés alapszabályai.

Kadenciális lépések (7#, 7b előjegyzésig, dúrban és mollban):

- autentikus (I–IV, V–I),
- plagális (I–V, IV–I),
- összetett autentikus (I–IV–V–I),
- kibővített összetett (I–V–I–IV–V–I).

Zárlati domináns: I_4^6 (V, V7, V87)

Alapfogalmak:

- hang, zörej,
- motívum, frázis.

Szekvencia, variálás.

A zenei mondat.

A periódus (előtag–utótag, egész zárlat–félzárlat).

Rendhagyó periódus és zenei mondat (terjedelmi, tagoltsági és hangnemi változatok).

A két- és háromtagúság főbb változatai.

Követelmény

Tudjon a tanuló a négyszólamúságban tájékozódni, egyszerűbb mintapéldákat diktálás után zongorázni, vagy diktálás után lejegyezni.

Ismerje fel hallás után a tanult zenei formákat.

Tudja részletesen elemezni a tanult zenei anyaghoz kapcsolódó zeneművet kottaképről.

Az év végi vizsga ajánlott anyaga:

- Két példa lejegyzése számozott basszussal, négy szólamban.
- Összetett autentikus kadencia zongorázása 4#, 4b előjegyzésig.
- A tanult zenei formák felismerése hallás után.
- Részletes harmóniai és formai elemzés készítése egy addig még nem tanult mű részletéről (kottából).

2. évfolyam

Fejlesztési feladatok

- Az előző évre épülve a funkciós zenei hallás tovább fejlesztése.
- A bécsi klasszikus funkciós zene harmónia- és formavilágának további megismerése. (menüett, variáció)
- Tájékozódás az adott zenei anyagban diktálás után. (írás, hallás, zongorázás)

Ajánlott tananyag

- a mellékhármasok,
  - a dominánsseptim (D⁷);
  - triós forma (menüett),
  - variációs forma.
- Funkciórend a bécsi klasszikus zenében (autentikus és plagális lépések; kadenciális, szomszédos, tercron, kadenciális féllépés).
- A mellékhármasok funkciói.
  - Az V–VI. és a VI–V. fok kötései.
  - Alaphármasok fűzése (dúrban és mollban, 7#, 7b előjegyzésig).
- Szekvenciák:
- autentikus: I–IV–II–V–III–VI + kadencia,
  - plagális: I–V–VI–III–IV–I–II–VI + kadencia.
- A négyeshangzat: a dominánsseptim:
- teljes D⁷ (oldás I-re vagy VI-ra),
  - hiányos D⁷ (S funkció után).
- A triós forma a bécsi klasszikus zenében (menüett).
- A variáció (kötött, karakter, figurális, szabad).

Követelmény

Tudjon a tanuló egyszerűbb mintapéldákat diktálás után zongorázni, vagy diktálás után lejegyezni. Ismerje fel hallás után a tanult zenei formákat. Tudja részletesen elemezni a tanult zenei anyaghoz kapcsolódó zeneművet kottaképről.

Az év végi vizsga ajánlott anyaga:

- Két példa lejegyzése számozott basszussal, négy szólamban.
- Mintapéldák (pl. autentikus és plagális szekvenciák) zongorázása 4#, 4b előjegyzésig.
- A tanult zenei formák felismerése hallás után.
- Harmóniai és formai elemzés készítése egy addig még nem tanult mű részletéről (kottából).

Követelmények az alapfokú évfolyamok elvégzése után

A tanuló ismerje

- a bécsi klasszikus funkciós zene harmónia- és formavilágának alapvető jelenségeit,
- fel hallás után a tanult zenei formákat,
- fel hallás után és nevezze meg a tanult harmóniai fordulatokat.

A tanuló legyen képes

- az általa tanult hangszeres darabokban a tanult zenei formákat felismerni, az elméleti ismereteket az előadásban tudatosan alkalmazni,
- a tanult zenei formákat részletesen elemezni kottából,
- egyszerűbb zenei anyagban ének–zongora együtt–játékra,
- diktálás után a tanult harmóniai fordulatokat zongorázni.

A tanuló tudja

- diktálás után a feldolgozott harmóniai fordulatokat foksámokkal, számozott basszussal vagy négyszólamúságban lejegyezni (szűk fekvésben),
- egyszeri hallás után a tipikus zenei formákat vázlatosan, illetve többszöri hallás után részletesen elemezni,
- az összetett autentikus kadenciát emlékezetből, illetve példákat játszani, diktálás után zongorázni (4#, 4b előjegyzésig).

A művészeti alapvizsga követelményei

A vizsga részei

Írásbeli és szóbeli vizsga

A vizsga feladatait az alábbiak alapján az iskola állítja össze, vagy a helyi pedagógiai programja alapján hasonló követelményszintű feladatsort állít.

A vizsga tantárgya és időtartama

Zeneelmélet

Az írásbeli vizsga időtartama minimum 45 perc.

A szóbeli vizsga időtartama minimum 10 perc.

Az alapvizsga tartalma

Írásbeli vizsga

- Négyszólamú példa számozott basszusának lejegyzése 4#, 4b előjegyzésig.
- Számozott basszus kidolgozása négy szólamban, szűk fekvésben.

Szóbeli vizsga

- Mintapélda zongorázása diktálás után
- Formatani elemzés kottakép után.

A vizsga értékelése

Általános zeneelméleti ismeretek alkalmazása (felhangok, hangközök, akkordok, a négyszólamúság szabályai)
Zenetörténeti tájékozottság, stílusismeret.
A tanult formai ismeretek alkalmazása.

Továbbképző évfolyamok

3. évfolyam

A továbbképző osztályok tanulói egyéb irányú tanulmányaik mellett is meg akarják őrizni a zenei pálya választásának lehetőségét, vagy olyan műfajban (pl. jazz zene) tanulják hangszerüket, melynek tanulását hatékonyan egészíti ki a zeneelmélet.

Fejlesztési feladatok

- A reneszánsz modális harmóniai fordulatok (motetták alapján), a barokk polifon szerkesztésmódok (Bach–invenciók és –fűgák alapján) megismerése, feldolgozása.
- A zenei alkotóképesség és szintetizáló képesség fejlesztése.

Ajánlott tananyag

- alaphármasok sext és kvart–sext fordításai dúrban–mollban, lehetséges kötéseik, kapcsolataik
- négyes hangzatok (II7, V7)
- a reneszánsz és barokk stíluskörhöz tartozó szerkesztési formák: homofon, polifon (kánon, imitáció, fűga) stb.
- a tanult stíluskörhöz tartozó vokális és hangszeres műfajok ismerete: gregorián, orgánium, kánon, trubadúr ének, motetta, zsoltár, korál, madrigál, kantáta, mise, oratórium, opera, passió, concerto grosso, prelúdium, fűga, szvit – Josquin, Palestrina, Lassus, Purcell, Lully, Monteverdi, Corelli, Vivaldi, D.Scarlatti, J.S.Bach, G.F.Händel művein keresztül

Követelmény

Tudjon a tanuló tájékozódni hallás után a reneszánsz és barokk stílus harmóniai és formatani jelenségeiben.
Tudjon a tanuló kottából modális harmóniakat, reneszánsz és barokk zenei formákat részletesen elemezni.
A tanult harmóniai fordulatokat diktálás után, illetve fejből mintapéldákon zongorázni és/vagy lejegyezni.

Az év végi vizsga ajánlott anyaga:

- Két példa lejegyzése számozott basszussal, négy szólamban.
- Mintapéldák (plagális szekvenciák, modális példák) zongorázása 4#, 4b előjegyzésig.
- A tanult zenei formák felismerése hallás után.
- Harmóniai és formai elemzés készítése egy addig még nem tanult mű részletéről (kottából).

4. évfolyam

Fejlesztési feladatok

- a diatonikus összhangzattan,
- egy–egy jellegzetes alteráció a stíluskörön belül,
- a bécsi klasszikus stílus körhöz tartozó formatani ismeretek

Ajánlott tananyag

- négyeshangzatok és fordításaik, szeptim szekvenciák,
- szubdomináns alterációk (nápolyi szext, mollbeli IV. fok, stb)
- a szűkített IV. fokú szeptim
- a szubdomináns alterációk helye és feladata a zárlatban
- mellékdomináns: I⁷, II⁷
- hangnemi kitérés, moduláció, +1, –1 kivítkör, a váltódomináns
- a késleltetés helye és szerepe a bécsi klasszikus zenében
- a bécsi klasszikus stíluskörhöz tartozó vokális és hangszeres formatani ismeretek: motívum, frázis, zenei mondat, periódus (előtag–utótag, fél és egész zárlat), két és háromtagú formák, strófikus dal, dalforma, szonáta, variáció, szimfónia pl. Haydn, Mozart, Beethoven művein keresztül.

Követelmény

Tájékozódni a bécsi klasszikus stílus harmóniai és formatani jelenségeiben hallás után.

Kottából a tanult harmóniákat, zenei formákat részletesen elemezni.

A tanult harmóniai fordulatokat diktálás után, illetve fejből mintapéldákkal zongorázni és/vagy lejegyezni

Az év végi vizsga ajánlott anyaga:

- Két példa lejegyzése számozott basszussal, négy szólamban.
- Mintapéldák (szeptim és alterált hangzatokkal is) zongorázása 4#, 4b előjegyzésig.
- A tanult zenei formák felismerése hallás után.
- Harmóniai és formai elemzés készítése egy addig még nem tanult mű részletéről (kottából).

5. évfolyam

Fejlesztési feladatok

- a romantikus kis formák feldolgozása elsősorban dalokon és zongoradarabokon keresztül

Ajánlott tananyag

- további alterációk a szubdominánsokon (bő – terckvart, bő – szext, bő – kvintszext,) a bő kvintes akkordok és vonzataik
- mellékdominánsok valamennyi fokon és vonzataik
- modulációk távolabbi hangnemekben (diatonikus, enharmónikus stb.)
- a romantikus stíluskörhöz tartozó vokális és hangszeres formatani ismeretek pl. Schubert, Schumann, Liszt, művein keresztül.

Követelmény

Tájékozódni a romantikus (korai és késői) stílus harmóniai és formatani jelenségeiben hallás után.

Részletesen elemezni, kottából a tanult harmóniákat, zenei formákat.

A tanult harmóniai fordulatokat diktálás után, illetve fejből mintapéldákkal zongorázni és/vagy lejegyezni.

Az év végi vizsga ajánlott anyaga:

- Két példa lejegyzése számozott basszussal, négy szólamban.
- Mintapéldák (szeptim hangzatokkal, alterált is) zongorázása 4#, 4b előjegyzésig.
- A tanult zenei formák felismerése hallás után.
- Harmóniai és formai elemzés készítése egy addig még nem tanult mű részletéről (kottából).

6. évfolyam

Fejlesztési feladatok

- A XX. század alapvető zenei irányzatainak megismerése.
- Az eddig tanult zenei anyag készségszintű alkalmazása

Ajánlott tananyag

- a nónakkordok
- a moduláció és a hangnemek kezelése a XX. sz. elején
- késleltetések, alterációk szokatlan módjai
- a harmóniai vonzások átalakulása, átalakítása
- az eddig tanult zenei anyag készségszintű alkalmazása
- a XX. századi stíluskörhöz tartozó formatani és harmóniai ismeretek pl. Debussy, Liszt, Puccini, a 2. bécsi iskola, Bartók és Kodály művein keresztül.

Követelmény

Tájékozódjon a tanult XX. századi stílus harmóniai és formatani jelenségeiben.
Tudja részletesen elemezni kottából a tanult harmóniákat, zenei formákat.
A tanult harmóniai fordulatokat diktálás után, illetve fejből mintapéldákkal zongorázni és/vagy lejegyezni

Az év végi vizsga ajánlott anyaga:

- Két példa lejegyzése számozott basszussal, négy szólamban.
- Mintapéldák (késleltetésekkel, alterációkkal is) zongorázása 4#, 4b előjegyzésig.
- A tanult zenei formák felismerése hallás után.
- Harmóniai és formai elemzés készítése egy addig még nem tanult mű részletéről (kottából).

További ajánlott tananyag évfolyambontás nélkül

Bárdos L.: Hangzatgyakorló I–II. (EMB Z. 60095/1–2.)
Dobszay L.: A hangok világa V–VI. (EMB Z. 6458–6459)
Dobszay L.: Mozart–album hegedűsöknek (EMB Z. 4726, 5946)
Frank O.: Hangzó zeneelmélet (TK ISBN 963 18, 2378 4)
Gárdonyi Z.: Elemző formatan (EMB Z. 3995)
Keszler L.: Összhangzattan (EMB Z. 1184)
Ligeti Gy.: Klasszikus összhangzattan (Zeneműkiadó Bp. 1954.)
Ligeti Gy.: A klasszikus harmóniarend I–II. (Zeneműkiadó Bp. (Hármas-, négyeshangzatok) 1956.)
Pálfalvi J.: Bach Brandenburgi versenyei (EMB Z. 5971)
A. Schönberg: A zeneszerzés alapjai (EMB Z. 6248)
Weiner L.: A hangszeres zene formái (EMB Z. 1082)
Weiner L.: Az összhangzattan előkészítő Iskolája (EMB Z. 1104)

Követelmények a továbbképző évfolyamok elvégzése után

A tanuló ismerje

- a bécsi klasszikus funkciós zene harmónia- és formavilágának alapvető jelenségeit,

- fel hallás után a tanult zenei formákat,
- fel hallás után és nevezze meg a tanult harmóniai fordulatokat.

A tanuló legyen képes

- az általa tanult hangszeres darabokban a tanult zenei formákat felismerni, az elméleti ismereteket az előadásban tudatosan alkalmazni,
- a tanult zenei formákat részletesen elemezni kottából,
- egyszerűbb zenei anyagban ének–zongora együtt–játékra,
- diktálás után a tanult harmóniai fordulatokat zongorázni.

A tanuló tudja

- diktálás után a feldolgozott harmóniai fordulatokat foksámmokkal, számozott basszussal vagy négyszólamúságban lejegyezni (szűk fekvésben),
- egyszeri hallás után a tipikus zenei formákat vázlatosan, illetve többszöri hallás után részletesen elemezni,
- az összetett autentikus kadenciát (4 #, 4 b előjegyzésig) emlékezetből, illetve példákat játszani, diktálás után zongorázni (4 #, 4 b előjegyzésig).

A tanuló ismerje meg

- a reneszánsz modális harmóniai fordulatokat (motetták alapján),
- a barokk polifon szerkesztésmódokat (Bach–invenciók és –fűgák alapján),
- a diatonikus összhangzattant, s egy–egy jellegzetes alterációt a stíluskörön belül,
- a romantikus kis formákat, elsősorban dalokon és zongoradarabokon keresztül,
- a XX. század alapvető zenei irányzatait.

A tanuló legyen képes

- a különböző tanult stílusok harmóniai és formatani jelenségeiben tájékozódni,
- kottából a tanult harmóniakat, zenei formákat részletesen elemezni,
- a tanult harmóniai fordulatokat diktálás után, illetve fejből mintapéldákat zongorázni.

A tanuló tudja

- alkalmazni a zenelmélet tárgyban szerzett (formai, harmóniai, dallami) ismereteit az új, vagy a tanult hangszeres darabok elemzése során.

A művészeti záróvizsga követelményei

A vizsga részei

Írásbeli és szóbeli vizsga

A vizsga feladatait az iskola állítja össze a feladatok alapján vagy a helyi pedagógiai programja alapján hasonló követelményszintű feladatsort állít össze.

A vizsga tantárgya és időtartama

Zeneelmélet tantárgy

Az írásbeli vizsga időtartama minimum 45 perc.

A szóbeli vizsga időtartama minimum 10 perc.

A vizsga tartalma

Írásbeli vizsga

- Négyszólamú példa számozott basszusának lejegyzése 4#, 4b előjegyzésig.
- Számozott basszus kidolgozása négy szólamban, szűk és tág fekvésben.

Szóbeli vizsga

- minta példa zongorázása diktálás után
- Formatani elemzés kottakép után.

A vizsga értékelése

Általános zeneelméleti ismeretek alkalmazása (felhangok, hangközök, akkordok, a négyszólamúság szabályai)
Zenetörténeti tájékozottság, stílusismeret.
A tanult formai ismeretek alkalmazása.

A tananyag feldolgozásához szükséges kötelező (minimális) taneszközök

Jól hangolt zongora,
Tábla (ötvonalas és sima),
Jó minőségű audio- és videoberendezés,